

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

Besluitvormingsnotitie

Publieke consultatie conceptversie GLK.15

Van 29 oktober tot 15 november 2021 was de publieke consultatie van de conceptversie van GLK.15. In deze periode is van 8 personen (individueel of namens hun organisaties) input verkregen via e-mail en een webformulier, en een drietal personen is vanwege hun specifieke vakkennis benaderd om hun reactie op de aanpassingen van eis 6.5. Dit heeft geresulteerd in 76 opmerkingen en vragen, die elkaar soms overlappen. Dit document geeft het totaal van alle vragen en opmerkingen met de antwoorden van het College van Deskundigen.

De respons van de inbrengers is, waar mogelijk, gerangschikt op volgorde van het onderdeel van het conceptschema. Het antwoord is in de laatste kolom toegevoegd en indien van toepassing verwerkt in het schema van GLK.15.

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
1.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	Hoorzitting	ALGEMENE OPMERKING: De GLK opzet is behoorlijk gewijzigd. Een hoorzitting zou zeer wenselijk zijn. Immers als je met (ervarings)-deskundigen, en dat zijn de gemiddelde auditors, subsidie-adviseurs en technenuten, samen zit kun je vaak tot betere uitwerking komen dan dat ik alleen een dergelijk certificaat zit door te nemen achter mijn bureau.	We nemen dat mee voor een volgende keer. Uitwisseling kan inderdaad erg nuttig zijn. De inspanning voor organisatie van een hoorzitting in combinatie met de ervaring dat slechts een kleine groep betrokken is en reageert bij GLK heeft ons ertoe gebracht om geen fysieke hoorzitting te organiseren. De belangrijkste stakeholders Min. LNV en Glastuinbouw Nederland ondersteunen dit.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
2.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	Layout	De lay-out is heel erg verwarrend. Ook de aansluiting naar het Excel document (aanvullende besluiten en interpretatie) vraag en antwoord wordt er niet logischer op. Bij een eerste inventarisatie bij een tuinder is als eerste van belang of de Groen Label Kas voorbij de basiseisen komt. Anders hoeft je al helemaal niet verder te kijken. Daarvoor moet ik voor GLK15 concept het hele schema doorbladeren in plaats van centraal aan te beginnen aan de lijst. Dat is zowel overzichtelijk voor de tuinder als voor ons als intermediair. Kortom, deze lay-out is op velen fronten niet werkbaar. Ik weet dat planet proof zo werkt. Maar GLK is totaal ander certificaat dan planet proof.	Een verwijzing naar de cruciale eisen is te vinden op pag. 8 bij de algemene eisen. Daarnaast is het de bedoeling een praktische Excel-checklist te maken die helpt bij het opstellen en beoordelen van de plannen.
3.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Vervallen eisen; 5.1	Aardwarmte. In Limburg door de minister verboden omdat hij geen nieuw Groningen wenst. Dan zijn net vervallen van de punten vervelend. idem 20 kg CO ₂ /m ²	De vervallen eisen waren eisen die te weinig bijdroegen aan werkelijke verduurzaming. In plaats daarvan zijn andere keuzemaatregelen toegevoegd <i>en</i> kunnen ondernemers gebruik maken van keuzemaatregelen die er al waren en die wel een verduurzamingsbijdrage leveren. Het ontbreken van alternatieve warmte-infrastructuur zal voor een aantal bedrijven de toegang tot GLK lastiger maken. Aardwarmte is inderdaad voor een beperkt aantal bedrijven c.q. regio's beschikbaar.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
				Het ontbreken van ruimte om te bouwen is ook een infrastructurele beperking voor de ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwprojecten, waarbij ook regionale verschillen zijn. Beschikbaarheid van arbeid en netcapaciteit zijn ook dergelijke factoren. Regionale verschillen zijn een feit, waarbij ervoor gekozen wordt dat deze geen afbreuk doen aan de verduurzamingsdoelstellingen van GLK.
4.	Coert Bregman, SGS	2.11.1	Er is een teler in Bleiswijk die aan de schaduwzijde van de nokken pv panelen heeft gelegd, die zou dan geen punten krijgen bij eventuele hercertificering?	Nee, niet eens alleen bij hercertificering: dat zou ook onder het huidige schema al het geval zijn omdat het toevoegen van PV-panelen op het dek een verandering van constructie is, zodat de IDT-berekening opnieuw uitgevoerd zou moeten worden. Daarbij is het waarschijnlijk dat het project niet aan de eisen van lichtdoorlatendheid voldoet.
5.	Coert Bregman, SGS	2.5	deze regel betekent dat glk audits op onderdelen remote kan of helemaal niet gedaan hoeft te worden in tussenliggende jaren? terwijl er ook eisen zijn die elk jaar beoordeeld dienen te worden.	Dat klopt en dit is ook onder het huidige schema al het geval. Wanneer een project alleen gebruik maakt van de MIA\Vamil regeling, zal meestal het certificaat na het verlenen van het definitieve certificaat (na één jaar teelt) niet langer in stand worden gehouden. Voor Groenfinanciering is certificaatbehoud wel relevant.
6.	Coert Bregman,SGS	algemeen	graag ook vermelding van wanneer jaar 3,6 en 9 is; is jaar 3 het 3 ^e jaar na definitief?	Jaar 0 = verlening definitieve certificaat Jaar 3, 6 en 9 zijn steeds 3 jaar daarna.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
7.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	2.8	De beschrijving; "Voor meerlaags teeltsystemen mag de gehele gevel uit sandwich panelen bestaan mits: • Er in de teeltlaag onder het kasdek geen belichting aanwezig is." Dit staat totaal haaks op vorige punt: "In het geval er sprake is van belichting mag er aan de gevels geen hogere lichtintensiteit dan in de rest van de kas worden toegepast." Dus ik vind dat dit ook voor de bovenste laag moet gelden in een meerlaags teeltsysteem.	Dit is inderdaad niet consistent. De aanvullende eis m.b.t. belichting wordt geschrapt. De toelichting bij eis 2.8 is nu: "Indien een tussengevel aan de genoemde randvoorwaarden voldoet, dan kan deze worden beschouwd als buitengevel. * Gebruik van sandwich panelen in de gevels is toegestaan."
8.	Dave Vlaming, Greenport Aalsmeer	3.1	Pag. 13: Emissienormen biomassa staan verkeerd om (1-5 MW en >5MW)	Helemaal waar, is aangepast
9.	Coert Bregman, SGS	3.3	kan er een definitie toegevoegd worden waar ze aan moeten voldoen voor (1) Ketelisolatie en (2) Watergekoeld front? Een geïsoleerde interne brander zou bv ook kunnen voldoen?	Een HR-ketel vereist geen watergekoeld front. Als een ketel geen watergekoeld front heeft, maar geen merkbare warmteverliezen aan het omhulsel, kan een onderneming met onderbouwing een ontheffing vragen van deze eis.
10.	Coert Bregman, SGS	3.4.2	2% reductie, hoe werkt dat precies? de 2,5 mg/nm ³ reductie is wat praktischer, een getal	Zie bijlage 5. Omdat de basiseis verschilt met het ingangsvermogen, is in de eis het percentage vermeld en in de bijlage de absolute reductie bij de respectievelijke vermogens.
11.	Coert Bregman, SGS	3.4.3	Een losse meter met registratie voldoet dus niet?	De eis is iets aangepast: koppeling aan de klimaatcomputer of een dataplatform is vereist. Er kan dan ook aan de eis worden voldaan met een mobiele (verplaatsbare) meetinstallatie.
12.	Coert Bregman, SGS	3.7	In hoeverre gelden V&A antwoorden vanuit die Excel, de ureum berekening in de V&A staat ook 0,009 genoemd.	In conceptschema en V&A staat beide keren 0,008 liter ureum per m ³ gas, voor GLK versies 10 en 11. Vanaf versie 12 is dit in de schematekst opgenomen.
13.	Coert Bregman, SGS	3.8.1	de grootte van de buffer maakt niet uit bij extensief? dus elke hoeveelheid levert 6 punten? bv 1m ³ ?	Bij deze keuzemaatregel is een minimum buffergrootte van 60 m ³ /ha toegevoegd.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
14.	Jeroen de Koning et al., Flynth	3.10.1	Wat is de bedoeling van deze maatregel? Een voorbereiding levert nog geen energie- of milieuwinst op. Er worden ook geen punten toegekend.	Deze maatregel is afgevoerd, want deze kon niet voldoende worden uitgewerkt.
15.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	4.1	Voor diverse partijen is deze omrekening faliekant fout. Hoogcalorisch gas kent andere hoeveelheid. verder is 3 m ³ /m ² laag. dit maakt dat laag verbruikende bedrijven niet investeren.	De grens is aangepast naar 40 kWh/m ² , wat overeenkomt met ca. 4,5 m ³ /m ² regulier Nederlands aardgas. Met de CO ₂ -rekenmodule kan de gebruikte energiedrager omgerekend worden naar de gewenste energetische eenheid om te toetsen aan deze grens.
16.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 10	Energie-intensief: indien niet gemeten, hoe moet het dan berekend worden. Onderwaarde of bovenwaarde? definitie is onduidelijk 400 / 31,65 = 12,64 m ³ /m ² ofwel 22,62 kg co ₂ / m ² . hoe om te gaan met het gebied van 20 to 22,62 kg CO ₂ /m ² . dit is dus noch extensief noch intensief. Blijkbaar bestaat dit niet.	Energie-intensiteit wordt met de CO ₂ -rekenmodule berekend aan de hand van de input van energiedragers. Hier geldt de dubbele eis voor <u>energie-extensief</u> : CO ₂ -emissie is lager dan 20 kg/m ² en energieverbruik lager dan 100 kWh/m ² per jaar. De energie-inhoud van energiedragers is bepaald op de calorische onderwaarde, evenals in de Nederlandse regelgeving (Activiteitenbesluit).
17.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	4.1	INT 1.11 Allereerst zou ik graag dit naar 4,5 m ³ per m ² willen zien. Dergelijke schermen die daarvoor nodig zijn, hebben geen enkele meerwaarde zowel economisch als energie/milieutechnisch.	Zie hiervoor bij nr. 15.
18.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	4.1	Ten tweede, met energieverbruik wordt hier bedoeld, niet het stomen?	Inderdaad, het gaat hier alleen om energieverbruik voor klimaatregeling.
19.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	4.1	Energieverbruik in kWh weergeven Voorstel om joules te schrappen!	kWh worden toegevoegd. De CO ₂ -rekenmodule geeft het laatste jaar al zowel kWh, MJ als m ³ ae weer.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
20.	Hugo Plaisier, Ludvig Svensson	4.1, 4.2	<p>De eis van minimaal 70% hemisferische lichttransmissie van scherm 1 leidt ertoe dat het tegenwoordig veel gevraagde PARperfect schermstelsel niet voldoet aan de eisen van groen label. En dat is erg jammer want dit systeem leidt én tot een betere gewasgroei én tot minder krijten én tot een hoge energiebesparing. PARperfect bestaat uit twee schermen: een verduisteringsscherm en een transparant, hoogdiffuus scherm. Dat tweede scherm heeft echter een hemisferische lichttransmissie vlg de NEN norm van 61%. Dat gaat echter gepaard met een Hortiscatter van 85%. Waar ik voor pleit is om de eis van minimaal 70% hemisferische lichttransmissie als volgt te veranderen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij een Hortiscatter van <50%: minimaal 70% hemisferische lichttransmissie - Bij een Hortiscatter van 5-80%: minimaal 65% hemisferische lichttransmissie - Bij een Hortiscatter van >80%: minimaal 60% hemisferische lichttransmissie <p>Graag licht ik één en ander toe in een gesprek.</p>	<p>GLK heeft een eis voor tenminste één gesloten schermen (geen perforaties op een of andere manier) met een minimale hemisferische transmissie van 70%. De reden daarvoor is, dat zo'n scherm in de winter kan worden toegepast: en een hoge lichtdoorlatendheid geeft licht + energie in de kas, wat zou bijdragen aan lagere warmtevraag en lagere noodzaak om te belichten. PAR-perfect is geschikt voor belichte teelten (verduisteringsdoek) en licht wegschermen in de zomer (variabel gebruik van de combinatie van doeken). Er is geen energetisch voordeel van PAR-perfect in de winter en wel een lichtverlies. Het gaat om verlies van natuurlijk licht bij belichte teelten, waarbij het totale verlies klein is. De inschatting is, dat dit van okt-maart ca. 3,3% lichtverlies oplevert. Als dit wordt gecompenseerd met belichting, zal dat ca. 5 kWh/m² elektriciteit vragen. Verschil in energieverbruik voor verwarming zal verwaarloosbaar zijn.</p> <p>Het College van Deskundigen houdt vast aan de eis van 70% hemisferische transmissie. Als een ondernemer meent dat, in de specifieke bedrijfsomstandigheden, een PAR-Perfect installatie een duurzame optie is, kan er (met onderbouwing) ontheffing worden aangevraagd.</p> <p>N.B. in de definitieve schemaversie eist 4.2 het transparante scherm, en is het verduisteringsscherm mogelijk onder 4.1.</p>

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
21.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	2.6.2	Diffuus glas is niet mogelijk voor iedere teelt. Ook werkt diffuus glas op meer dan helft van de momenten negatief voor het gewas. Vaak in voorjaar. In donkere periodes in de zomer (zoals afgelopen zomer). Maak diffusie flexibel: Mijn voorstel is om voor diffuus doek punten te geven. Of denk aan PAR perfect schermssystemen met diffuus doek waarbij licht wordt gemanaged om stress te voorkomen en de kas koeler te maken. Diffuus schermen zorgt in de zomer voor koelere kassen en zorgt er ook voor dat de luchtramen minder ver open hoeven. En dat er zo minder CO ₂ dosering via de luchtramen verdwijnt.	Zowel voor glas op het kasdek als voor schermmaterialen gelden transmissie-eisen (zie eis 4.1 in het concept, 4.2 in de definitieve versie). Het is een keuzemaatregel, geen verplichting. Betreft doek: zie het vorige item in deze lijst.
22.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	4.2; 4.2.2, 4.2.3	mag dit nog een verduisteringsdoek zijn	Ja, dit mag zolang het een gesloten scherm is zonder perforaties of weggelaten bandjes/stroken/draden. N.B. in de definitieve schemaversie eist 4.2 het transparante scherm, en is het verduisterings-scherm mogelijk onder 4.1.
23.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	4.2.1	Hoe groot moet de standaardcorrectie zijn	Dat is omschreven in bijlage 1.
24.	Jeroen de Koning et al., Flynth	4.7.3 en 4.7.4.	Het is onduidelijk wat hiermee bedoeld wordt. Het zal een verwijzing zijn naar 4.7.2. maar hoe en wat is niet beschreven.	Layout iets aangepast; er stonden ten onrechte punten bij de algemene omschrijving vermeld.
25.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	4.7.3/4	1 of alledrie voor 2 punten	

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
26.	Jan Voogt, Letsgrow.com	4.8; Algemeen	Naar mijn idee wordt er nog steeds veel te veel waardering gegeven aan "apparaten" in de kas, terwijl er te weinig oog is voor de juiste toepassing daarvan. Een voorbeeld zijn ontvochtigingsapparaten. Het gedachte voordeel hiervan nl. terugwinning van latente warmte komt in de praktijk in de meeste gevallen in het geheel niet tot uitdrukking. Hiervoor is namelijk nodig dat er een dampdicht scherm gesloten wordt. Bij de meeste normale energie of verduisteringsschermen ontsnapt de waterdamp gewoon door het poreuze scherm en condenseert op het kasdek, of gaat via de ramen uit de kas. Het ontvochtigingsapparaat zorgt dan feitelijk alleen voor extra onnodige verdamping. Dus in plaats van energie besparing wordt het energieverbruik alleen maar hoger!	<p>Effectief gebruik van installaties komt terug in de berekende CO₂-emissie en wordt dan beloond met punten.</p> <p>Het GLK-schema van eisen heeft hier keuze-maatregelen: dus niet verplicht. Het is aan de ondernemer om een keuze te maken die het best past bij de teelt en aan de adviseurs en toeleveranciers om een juiste keuze te beargumenteren en ondersteunen voor een juiste toepassing.</p>
27.	Jan Voogt, Letsgrow.com	4.8.1-4.8.5	<p>Verticale ventilatoren. Deze hebben een meervoudige energiebesparende werking en zouden dus veel meer dan 1 punt moeten krijgen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ze activeren het gewas via luchtbeweging, waardoor minimum buis veel minder nodig is. • Ze brengen warmte van de zon of van lampen van boven naar beneden (energiebesparing) • Ze helpen om de CO₂ aanvoer in het microklimaat te optimaliseren • Ze helpen om niet verdampende gewasdelen te koelen bij hoge instraling. 	<p>De verticale ventilator staat met 2 punten in het schema.</p> <p>De argumenten gelden niet in alle gewassen.</p> <p>Onze indruk is dat in de praktijk installaties met ventilatoren vaak worden gebruikt om warmteoverschotten af te voeren in plaats van terug te brengen in de kas en de energievraag te verminderen. Dat wil GLK niet belonen.</p>

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
28.	Jan Voogt, Letsgrow.com	4.8.5	Waarom wordt ontvochtiging met buitenlucht hoger gewaardeerd dan met luchtaanzuiging van een kouder compartiment (= boven het scherm)? De investering is veel hoger en het effect is meestal beter!	Het argument van kosten telt niet voor de puntentelling onder GLK: het gaat om de bijdrage aan verduurzaming en het is niet zo dat duurdere maatregelen meer punten op moeten leveren.
29.	Jeroen de Koning et.al.	4.8.3-4.8.5	4.8 Wat wordt bedoeld met systeem A en B? In het oude schema was dit duidelijk, nu niet meer.	Aangepast.
30.	Paul Blom, Multi-meet	4.11	<p>Assimilatiebelichting. De lichtmeting zou jaarlijks plaats moeten vinden. Ik denk dat het voldoende is om dat voor jaar 3, 6 en 9 te doen. Wat is het criterium?</p> <p>In de praktijk moet gemeten worden wat theoretisch is bepaald?</p> <p>Of is de eerste meting een referentie voor de andere metingen?</p> <p>Is er dan een maximale degradatie van de installatie?</p> <p>De energie-efficiency van de belichtingsinstallatie zou denk ik ook 3x plaats kunnen vinden.</p> <p>Als uitvoerende van de lichtmetingen zou ik graag willen sparren over de genoemde punten om tot een weloverwogen controle te komen.</p>	<p>Het gaat erom dat er aandacht is voor efficiënt gebruik van de energie die in wordt gezet voor belichting. Energieverliezen treden op door degradatie van lichtbronnen en vervuiling van armaturen. Beide treden op bij SON-T lampen. De toepassing van LED-armaturen is nog relatief jong. De huidige ervaring is dat degradatie en vervuiling veel minder een rol spelen. Het verdient wel aanbeveling regelmatig de installaties na te meten.</p> <p>Daarom is de conclusie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In installaties met SON-T (alleen SON_T en hybride) moeten lichtmetingen jaarlijks worden gedaan (4.1.1) 2. Bij installaties met 100% LED moet dat elke 3 jaar 3. Energie-efficiency metingen van SON-T lichtbronnen moeten elk jaar worden gedaan 4. Energie-efficiency metingen van LED-lichtbronnen moeten elke 3 jaar worden gedaan.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
31.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	4.11.2-4	eventueel aansluiten bij definitie voor eenheid in energielijst: micromol fotonen per sec per Watt.	Omwille van beknoptheid wordt $\mu\text{mol}/\text{J}$ in de schematekst gehandhaafd. In de begrippenlijst wordt $\mu\text{mol}/\text{J}$ toegevoegd met verwijzing naar de gebruikte eenheid in de energielijst. micromol fotonen per sec per Watt is exact hetzelfde als μmol fotonen per Joule (Joule per seconde = Watt)
32.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	4.11.4	forse investering t.o.v. SONT punten niet in verhouding	De waardering in punten heeft primair een relatie met de verduurzamingsbijdrage van de maatregel, niet met de kosten. Minimale lichtintensiteit is toegevoegd om aan te geven dat het alleen over assimilatiebelichting gaat: $10 \mu\text{mol}\cdot\text{s}^{-1}\cdot\text{m}^{-2}$
33.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	4.11.5	Deze zou zwaarder moeten worden beloond. (minimaal 8 punten). Want 3 micromol of hoger kan alleen met een full LED installatie, dus zonder SON-T. En dat vraagt nieuwe teeltwijze, extra investeringen en nog steeds hoog risico voor de teler om te starten vaak nog als pionier.	De waardering in punten heeft primair een relatie met de verduurzamingsbijdrage van de maatregel, niet met de kosten.
34.	Coert Bregman, SGS	5.1	definitie oppervlakte svp toevoegen in schema; voor co2 tool waar verwarmd wordt, voor oppervlakte certificaat waar geteeld word. De voorzieningenlijst vraagt om 2 oppervlaktes, onderscheid tussen die 2 in schema dan vermelden.	Toegevoegd aan het schema in de begrippenlijst en een verwijzing naar het teeltoppervlak bij eis 5.1 en 6.1. Bedrijfsoppervlak speelt geen rol in certificatie, is uit definitieve versie verwijderd.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
35.	Jeroen de Koning, Marianne van der Spek en Galtjo Geertzema - Flynth	5.1	Het begrip energiebehoefte voor klimaatsturing is geïntroduceerd, maar wat betekent dit? Als voor niveau B naast warmte ook elektra meegerekend gaat worden betekent dat een significante verzwaring van de basiseis voor energie.	Elektra die voor warmte, koeling of anderszins voor klimaatsturing in de kas wordt toegepast behoorde al meegerekend te worden; de CO ₂ -rekenmodule was hier sinds 2021 op ingericht. Elektra werd alleen buiten de eisen gehouden voor niveau B wanneer het om belichting ging. Het is dus geen verzwaring, maar geeft ruimte aan elektrificatie van klimaatsturing waarbij een gelijke beoordeling van bedrijven qua emissie mogelijk blijft.
36.	Jeroen de Koning et al.	5.1	Als eenheid voor warmte liever aardgas-equivalent of eventueel kWh gebruiken om het schema ook voor de praktijk leesbaar te houden, zonder allerlei omrekeningen te hoeven toepassen.	Energie-eenheden zijn omgezet naar kWh, zie ook bij nr. 16.
37.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	5.1	anjer, andere sierteeltgewassen? lijst erkende teelten staat niet op website stomen grond biologische tomatenteelt zaadteelt: kiem voorgaande teelt bij ander gewas.	Inderdaad. De lijst met info voor erkende leveranciers/ uitvoerders/technieken zal voor inwerkingtreding van GLK.15 op de website worden geplaatst. Wat ontbreekt, kan - met motivering en onderbouwing - bij het College van Deskundigen worden aangevraagd.
38.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	5.1	geef indicatie voor gas. met name boven of onderwaarde denk ook aan hoog of laag calorisch gas.	Evenals in de Nederlandse wetgeving wordt gerekend met de calorische onderwaarde van energiedragers. Dit is worden opgenomen in bijlage 7 en de verklarende woordenlijst. Met de CO ₂ -rekenmodule kan men berekenen wat de emissiegrens betekent voor de toepassing van de te gebruiken energiedragers.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
39.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	5.1	waarom jaarlijks int/ext berekenen????? Hoeft slechts eenmalig aan te tonen bij MIA/VAMIL of verdwijnt de GLK van de milieulijst. dan tevens einde uitvoeren GLK nieuwbouw. tijdens bouw ook berekenen????? mi alleen bij GF en dat doet niemand. Staat ook bij continuering	De jaarlijkse berekening geldt alleen voor niveau A, omdat daar na toekenning van het definitieve certificaat gedurende 10 jaar aan de eisen van het certificaat moet worden voldaan. Het staat daarom ook alleen in de 3e kolom. Voor niveau B wordt, na het definitief maken van het certificaat en nadat de MIA\Vamil voordelen genoten zijn, het certificaat niet verlengd en zal geen inspectie meer plaatsvinden. Bij continuering wordt de berekening jaarlijks gedaan, wat bijdraagt aan de bewustwording dat beheersing van emissie van CO ₂ belangrijk en gewenst is.
40.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	5.1	INT. 1.0: JOULE IS GEEN GANGBARE EENHEID MEER in de tuinbouw en ook niet internationaal. Bijna alle contracten van warmte zijn in Kilowatt of Megawatt. Gasverbruik wordt internationale markten in KWh uitgedrukt en niet in Joule. Opgave van WKK zijn KWh elektrisch, maar ook in Kwh thermisch. Aardwarmte en daarmee vaak de verbonden SDE wordt alleen maar in kWh afgegeven. Dus ik snap het nut niet van MJ/m ² . Het betekent alleen maar meer omrekeningen en kans op fouten. Belangrijk is om het begrijpelijk te maken voor de tuinder. En ja tuinders rekenen alles naar m ³ gas of MWth of MWe.	kWh wordt in schematekst toegevoegd. De CO ₂ -rekenmodule bevat een omreken-instrument om diverse eenheden op een correcte manier naar elkaar om te rekenen.
41.	Coert Bregman, SGS	5.1, 5.1.1	CO2 tool; controle in jaar 3,6 en 9; tussenliggende jaren dan middelen? en als er 1 jaar niet voldoet dan ook? of tekortkoming met terugwerkende kracht die niet valt op te lossen na 3 jaar na dato. Of als er een jaar intensief tussen zit tussen 2 jaren extensief?	Er staat vermeld "jaarlijkse administratieve controle en berekening met de CO ₂ -rekenmodule": er moet dus ook jaarlijks aan de eis worden voldaan. De visuele controle staat genoemd voor tenminste in jaar 3, 6 en 9 uit te voeren.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
42.	Coert Bregman, SGS	5.1.1	voor punten wel een jaarlijkse beoordeling, voor basiseis niet?	Ook voor de keuzemaatregel geldt dat deze eis jaarlijks geldt en moet worden gecontroleerd.
43.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	5.1.2	INT 3.17 Rekenmodule wordt alles gerekend in Joules. Omrekenfouten kunnen worden gemaakt doordat alle aangeleverde data van partijen en specificaties in KWH (zowel warmte als elektra) of m ³ gas is. Voorstel is om uit te gaan van kWh. Dat maakt controle en uitwerking eenvoudig controleerbaar en kans op fouten is beperkter. En het is te snappen en inzichtelijker voor de teler / gebruiker van de rekenmodule.	Zie ook antwoord bij nr. 40.
44.	SMK	5.1.2	Controle Minimaal in jaar 3, 6 en 9	Aangepast naar jaarlijkse administratieve controle. Als de CO ₂ -rekenmodule wordt ingevuld, wordt het resultaat daarmee ook verkregen.
45.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	5.1; Bijlage 10	alle facturen gaan in kWh. waarom hier uitgaan van J.	Zie ook antwoord bij nr. 40.
46.	Coert Bregman, SGS	5.2	jaar 4,5,7,8 hoeft geen groene stroom worden ingekocht?	Aangepast naar jaarlijkse administratieve controle.
47.	Coert Bregman, SGS	5.3	Een noodkoeler staat er voor die enkele situaties dat er teveel warmte is, maar die is uitgezonderd. Dus als er een koeltoren staat mag het wel maar niet continue in bedrijf of is dan aanwezigheid al niet toegestaan?	Precies zoals in de eis omschreven staat: aanwezigheid is toegestaan maar aantal draaiuren is beperkt tot max. 10% van de draaiuren van de WKK.
48.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	5; CO ₂ -rekenmodule	AD 1.0: SDE, TTF Gas markt, specificatie WKK van Jenbacher en MWM, aardwarmtecontracten in Agriport A7, CHPQA (certificering WKK's in GB), gasprijzen internationaal zijn per kWh	Zie ook antwoord bij nr. 40.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
49.	Jeroen de Koning et al., Flynth	6.1	6.1 Waarom is de watereis aangescherpt voor niveau B?	Omdat deze erg laag was en niet past bij de klimaatverandering (langere droge perioden) waar we mee te maken hebben en bij het groeiend besef van de waarde van water resp. van noodzaak om grondwateronttrekking te beperken.
50.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	6.1	waarom zo hoog geworden? de noodzaak en ook de haalbaarheid (stijgingen van 16%)	In de beoordeling van de eis is vooral gekeken naar groep 4 en naar wat in de afgelopen 2 jaar bij GLK-projecten is gerealiseerd. Bij de helft GLK-projecten in 2020-2021 werden bassins aangelegd die groter waren dan 1.500 m ³ /ha. Dat zou betekenen dat de veranderde eis in de praktijk niet vaak tot andere keuzes zal leiden, omdat ondernemers zelf al hogere eisen stellen aan de wateropvang. De begeleidingscommissie oordeelde dat 1.500 m ³ /ha zeker wenselijk was en de gemeente Westland tendeert ook naar hogere eisen om grondwateronttrekking te beperken. Het college heeft besloten om de eis voor groep 4 terug te halen naar 1.200 m ³ /ha omdat het plan was het schema niet te verzwaren.
51.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	6.1	wat als er meerdere bassins liggen, maar niet naar verhouding zijn toe te rekenen.	In GLK.14 moest de wateropvang op bedrijfsniveau gerekend aan de eis voldoen. De eis wordt aangepast met de uitleg dat de uitbreiding van de hemelwateropslag aan het GLK-project toegerekend mag worden en dat moet aan de eis voldoen.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
52.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	6.1	De wateropslag verhoging aantal m ³ met 15% (groep 2) tot wel 60% (groep 3) is zeer fors en is voor bedrijven in het Westland vanwege ruimtegebrek een hele opgave. Er wordt wel aan ondergrondse berging gedacht. Maar dat is voor een gebied als Westland onmogelijk, gezien de investering die glastuinbouw Westland gezamenlijk moet doen en de verzilting en geen goede lagen (zoals bijvoorbeeld in Dinteloord). TVT van 30 jaar en langer.	Zie ook antwoord bij nrs. 49 en 50 en opmerking over locatieverschillen bij nr. 3.
53.	Coert Bregman, SGS	6.1	aansluiting bij een collectief zoals Next garden of bij Siberië volstaat ook of moet dat langs het college?	Bij een collectieve gietwatervoorziening geldt een vereiste voor minimale dekkinggraad van de gietwaterbehoefte –toegevoegd aan de eis. Afwijkende duurzame varianten kunnen altijd ter beoordeling aan het college worden voorgelegd.
54.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	6.4	nieuwe teelt mogelijk meteen virusprobleem. snap het niet	Als er virus in het systeem zit, zit dat ook in al het drainwater en niet alleen of hoofdzakelijk in wat spui/spoelwater. Het drain- en spui/spoelwater moet worden opgevangen en met worden ontsmet voor hergebruik. Als de ontsmetter niet voldoende zou functioneren, is dat het knelpunt dat moet worden opgelost. Voor ontsmetten kan het lastiger zijn dat in het spui/spoelwater wat meer vervuiling zit, waarmee rekening moet worden gehouden. Dat kan bezinken of worden uitgefilterd.
55.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	6.4	Eis nr. 6.4 Deze basiseis is natuurlijk een wenselijk, maar praktisch betekent dat voor bedrijven met virusproblematiek (denk tomaten) niet altijd de oplossing. En kunnen het risico niet nemen en daarmee ook niet certificeren. Het risico van gehele teelt kwijtraken is groter dan het milieuvoordeel.	Er was in de laatste weken weer voldoende negatieve pers over oppervlaktewaterkwaliteit en glastuinbouw, alles moet worden gedaan om lozingen binnen te houden.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
56.	Astrid van der Helm, Glastuinbouw Nederland namens OrchideeNL	6.5	<p>Het voorstel om de norm voor Phalaenopsis en overige potorchideeën aanzienlijk strenger te maken in het nieuwe GLK-schema is besproken door de landelijke commissie. Voor nieuwe, optimaal ingerichte bedrijven is de voorgestelde basiseis van 67 kg/ha net haalbaar. De eis van de keuzemaatregel (30 kg/ha) is niet realistisch. Op basis van praktijkgegevens van twee locaties is 44 kg/ha het maximaal haalbare. Het verzoek is dan ook om de norm van Phalaenopsis en overige potorchideeën aan te scherpen tot de norm zoals die voor categorie 8 zou gelden, dus 83 kg/ha als basiseis en 42 kg/ha als keuzemaatregel. Als je meer inzicht wil hebben in de mogelijkheden, dan ben je te allen tijde welkom voor een bedrijfsbezoek.</p> <p>Het kunnen halen van de norm stelt zware eisen aan het bedrijf, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gescheiden opvang van het drainwater uit verschillende afdelingen (opkweek, koeling, afkweek); • Betrouwbare drainwaterontsmetting met voldoende capaciteit; • Goede ontsmetting van het teeltsysteem met chloor en/of waterstofperoxide. 	<p>Dank voor de grondige overweging.</p> <p>Navraag door SMK heeft een teler opgeleverd die binnen de 83 kg/ha zegt te kunnen blijven en een teler die zegt niets te lozen en dus klaar zou zijn voor 2027. Dat komt redelijk overeen met het inzicht van de landelijke commissie dat de emissienorm van gewasgroep 8 haalbaar is.</p> <p>De gewassen die in het Activiteitenbesluit onder groep 9 worden genoemd worden voor GLK.15 in groep 8 geplaatst, met de daarbij behorende emissienorm.</p> <p>In geval van calamiteiten is het altijd mogelijk, met motivatie, om bij het College van Deskundigen een ontheffing van de betreffende eis aan te vragen. Deze zal dan door het College worden beoordeeld.</p>

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
			<p>De haalbaarheid van het voorstel van 83 respectievelijk 42 kg/ha is afhankelijk van een aantal randvoorwaarden. De belangrijkste randvoorwaarde is dat het bedrijf beschikt over voldoende goed, natriumarm gietwater. Naast regenwater moet er een aanvullende bron van goed gietwater (b.v. omgekeerde osmose) beschikbaar zijn om de normen te halen. In het schema zou een uitzondering opgenomen moeten worden als onverhoopt blijkt dat een bedrijf niet kan beschikken over een aanvullende bron van goed gietwater, want zelfs grote regenwaterbassins zijn niet voldoende bij de langer wordende droge perioden.</p> <p>De andere randvoorwaarde is, dat er op basis van een melding van een calamiteit afgeweken mag worden van de norm. Omstandigheden die als calamiteit gezien moeten worden zijn o.a. een besmetting met potworm en het optreden van groeistagnatie. In het schema kan opgenomen worden bij wie gemeld moet worden, zodat de auditor kan controleren of de melding en daarmee de aanspraak op de calamiteitenregeling terecht is.</p> <p>Mogelijk ten overvloede, maar de landelijke commissie en telers van Phalaenopsis streven echt naar het verminderen van de emissie van meststoffen, maar de materie is weerbarstig. De emissienorm zou makkelijker haalbaar zijn als:</p>	

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
			<ul style="list-style-type: none"> • Er een afdoende oplossing zou zijn tegen potworm (in dat geval kan een wat natter substraat gebruikt worden, waardoor minder vaak water gegeven hoeft te worden. Mogelijke oplossingen zijn het afdekken van elke pot afzonderlijk of hele tafels in een keer over de planten heen met fijn gaasmateriaal (panty) en de inzet van biologische middelen. Het afdek materiaal boven de tafels neemt licht weg en zorgt voor een ander microklimaat en het kost tijd om hiermee in de teelt te leren omgaan. Het afdekken van de afzonderlijke pot met een panty wordt niet begrepen en geaccepteerd door de handel en voor de inzet van biologische middelen moet de handel de nultolerantie loslaten en ook dat is nog niet het geval.); • Er real-time meting van de waterkwaliteit op schadelijke schimmels en bacteriën mogelijk zou zijn; • Duidelijk is waarom de groei soms stagneert (schoon water geven leidt dan tot groeiverbetering, maar waarom is niet bekend); • Duidelijk is waarom ophoping van natrium en zink ontstaat en wat de oplossing is; • Een eenvoudige rekentool beschikbaar is om tussentijds de stand van zaken m.b.t. de emissie te bepalen. <p>In verschillende onderzoeken wordt hier hard aan gewerkt, maar vanwege de teeltduur van een jaar vergt het veel tijd om tot oplossingen te komen en hopen op begrip bij SMK, de begeleidingscommissie en het college.</p>	

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
57.	Eugenie Dings Gerdi Consult BV	6.5	<p>Ik denk dat de Gerbera qua norm terug kan om meerdere redenen;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het stikstofgebruik in gerbera is de laatste jaren fors afgenomen en daalt nog steeds voor de meeste bedrijven <ul style="list-style-type: none"> o Dit komt door lagere streefcijfers met als doel om het gewas generatiever te sturen en minder vatbaar te maken met voor meeldauw en/of Botrytis. - Ik weet dat er veel Gerberatelers al ver zijn als nul lozers <p>Rekenvoorbeeld 67 kg/ha N emissie 10 mmol/l N in te lozen drainwater 140 gr N/m³ Te lozen hoeveelheid m³ = 478 m³/ha . jaar. Dit betekent bij een gift van 1500 l/m² .jaar en 50 % drainwater dat de teler ruim 6 % van zijn drainwater zou kunnen lozen om op deze norm te komen.</p>	<p>Dank voor het antwoord. Dit ondersteunt het voorstel in het conceptschema.</p> <p>Voor gewasgroep 8, waaronder Gerbera, zal onder GLK.15 dezelfde eis gelden als wettelijk voor gewasgroep 7.</p>
58.	Petra Eekhoff, Glastuinbouw Nederland	6.5	<p>Afgelopen week hebben we je voorstel om de norm voor Roos aanzienlijk strenger te maken in het nieuwe GLK-schema besproken in de landelijke commissie. Voor nieuwe, optimaal ingerichte bedrijven is de voorgestelde basiseis van 67 kg/ha haalbaar. De eis van de keuze-maatregel (30 kg/ha) is heel erg streng en alleen haalbaar onder ideale omstandigheden.</p>	<p>Dank voor het antwoord. Dit ondersteunt het voorstel in het conceptschema.</p> <p>Voor gewasgroep 8, waaronder roos, zal onder GLK.15 dezelfde eis gelden als wettelijk voor gewasgroep 7.</p> <p>In geval van calamiteiten is het altijd mogelijk, met motivatie, om bij het College van Deskundigen een ontheffing van de betreffende eis aan te vragen. Deze zal dan door het College worden beoordeeld.</p>

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
			<p>De haalbaarheid van het voorstel is afhankelijk van een aantal randvoorwaarden. De belangrijkste randvoorwaarde is dat het bedrijf beschikt over voldoende goed, natriumarm gietwater. Naast regenwater moet er een aanvullende bron van goed gietwater (b.v. omgekeerde osmose) beschikbaar zijn om de normen te halen. In het schema zou een uitzondering opgenomen moeten worden als onverhoopt blijkt dat een bedrijf niet kan beschikken over een aanvullende bron van goed gietwater, want zelfs grote regenwaterbassins zijn niet voldoende bij de langer wordende droge perioden in de waterbehoefte te voorzien.</p> <p>De andere randvoorwaarde is, dat er op basis van een melding van een calamiteit afgeweken mag worden van de norm. Omstandigheden die als calamiteit gezien moeten worden zijn o.a. langdurige storing aan de drainwaterontsmetting (ondanks jaarlijks onderhoud) en het optreden van groeistagnatie. In het schema kan opgenomen worden bij wie gemeld moet worden, zodat de auditor kan controleren of de melding en daarmee de aanspraak op de calamiteitenregeling terecht is.</p>	

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
			Daarnaast loopt er nog steeds een onderzoek naar het telen van roos bij een hoger natrium. De proef heeft vertraging opgelopen doordat ze bij de WUR de trips niet goed onder controle hebben weten te houden waardoor er zo goed als geen gewas meer stond. Op kosten van de WUR wordt dit onderzoek dan ook met een half jaar verlengd. Wat ondanks alles al wel blijkt is dat roos nagenoeg geen natrium opneemt.	
59.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 9	wat is de motivatie om zoveel lager te gaan zitten als de wettelijke norm	De wettelijke normen zijn ca. 10 jaar geleden ontwikkeld bij een andere stand van techniek en kennis. Enkele belemmerende redenen zijn nu niet meer geldig wanneer een nieuw project wordt gebouwd, omdat uitgegaan kan worden van actuele stand van kennis en techniek. Zie ook inbreng en antwoorden bij nrs. 56 tot 58.
60.	Jeroen de Koning, Marianne van der Spek en Galtjo Geertzema – Flynth	6.6 en 6.6.1	Is de basiseis gelijk aan de keuzemaatregel? Zo ja waarom dan niet basiseis of keuzemaatregel opnemen in het schema?	Basiseis = als het filter gespoeld wordt met BEMEST water, is lozen niet toegestaan. Dit zou anders een sluiproute kunnen creëren om toch teeltwater te lozen. Als filterspoelwater wordt geloosd, telt dat namelijk niet bij voor de stikstofemissie. Er zijn situaties waar filters worden gespoeld met onbemest water. Dan is er niet de milieu-belasting met stikstof als er wordt geloosd, maar gaat het alleen om zuinig met voor gietwater geschikt water omgaan. Als iemand vanwege meststoffen deze volgens GLK.15 niet mag lozen, is het wel netjes om toch ook te belonen voor duurzaam watergebruik.
61.	Joël van Staalduinen, SterkStaal Advies	6.6 en 6.6.1	als je filterspoelwater hergebruikt krijg je altijd 3 punten, ook als het door basiseis 6.6 verplicht is?	

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
62.	Joël van Staalduinen, SterkStaal Advies	6.7.3	krijg je ook punten als je het water alleen bemonstert en analyseert, maar niet hergebruikt (omdat het niet voldoet)?	Inderdaad. Op deze manier wordt aandacht getrokken naar de kwaliteit van het condenswater van de WKK, en de hoop is dat het meer ervaringen oplevert van hergebruik van dit water.
63.	Joël van Staalduinen, SterkStaal Advies	6.8.1	wat wordt verstaan onder "sensoren voor het meten van het bodemvochtgehalte". Ik ken een grondteler die een heleboel peilbuizen heeft met een drijvende peilstok erin. als het waterniveau te laag is moet hij watergeven. Telt dat ook of moet het gekoppeld zijn aan de computer?	Volgens de (al lang bestaande) schematekst is het nodig dat de sensoren met de watergeefcomputer gekoppeld zijn. Het omschreven concept voldoet daar niet aan.
64.	Jeroen de Koning et al. Flynth	6.10	Wat wordt bij de beoordelingsrichtlijn bedoeld met Extra drainage rond de kas? Graag uitleg of dit hoort bij het criterium en of dit altijd vereist is.	De eis "drainage om de kas" is verwijderd.
65.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	6.10	Water loopt in de sloot. Moet ik in de sloot drainage leggen. Rondom is mi alle 4 de zijden. Echter water gaat slechts naar 2 zijden. Op zandgronden???	Zie boven bij 64
66.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	6.10	INT 6.7 Extra drainage rondom de kas in basiseis is ridicul. 30 mm/uur <u>met extra drainage rondom de kas</u> . Vooral dat laatste zal echt zeer lastig zijn. De meeste bedrijven hebben een sloot naast kasgevel liggen. Dat zou betekenen dat er drainage in de sloot moeten worden gelegd. Een aantal kassen hebben aan 1 zijde drainage liggen (aan de afloopkant), omdat dat er dijk, slop of tussen kassen van twee buurmannen water moet worden afgevoerd. Extra drainage slangen rondom de kas leggen kost veel extra maar levert eigenlijk niets op. Ik zie ook niet de milieuwinst.	Zie boven bij 64. De eis van afvoercapaciteit 30 mm/uur komt overeen met de huidige ISSO-norm.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
			Voorstel is om alleen bij keuzemaatregel, 35 mm/uur een extra drainage rondom de kas te vragen. Veel kassen zullen door deze basiseis niet kunnen voldoen. Dan maar een drainage slang in de sloot leggen. In algemeen is het beter om overtollig hemelwater in de grond te laten zaken voor het grondwaterpeil, waar dat zinnig en mogelijk is. Zie ook nieuwe eis 6.12. Een verplichting van extra drainage staat er helemaal haaks op.	
67.	Coert Bregman, SGS	6.11.1	0.5%; 50m3 per hectare visualiseert beter.	Overgenomen.
68.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	6.11.1	Is niet mogelijk voor elk gebied! Westland is al niet mogelijk, dus zowel in de basiseis van water als voor punten zeer nadelig.	Klopt. En waar het wel mogelijk, kan dit worden uitgevoerd. Waarschijnlijk is de uitvoerbaarheid beter in regio's waar vaker zorgen om daling van de grondwaterstanden zijn. Zie ook opmerking over locatieverschillen bij nr. 3.
69.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	7.7.2	referentie verwijst naar website. Staat niets. Dus geen punten voor deze optie????	Zie antwoord bij nr. 37.
70.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	7.8.1	idem, waar vind ik overzicht erkende systemen. In ieder geval niet op website	Zie antwoord bij nr. 37.
71.	Jeroen de Koning, Marianne van der Spek en Galtjo Geertzema - Flynth	Bijlage 2	<i>Welke bedrijfsruimte telt mee als projectoppervlak?</i> Tot nu toe werden volgens ons teelttechnische ruimtes nooit meegeteld als oppervlakte op het certificaat, maar werden de kosten wel meegenomen voor de MIA/Vamil. We begrijpen de context van deze opmerking niet. Graag beter aangeven wat hiermee bedoeld wordt? Dit maakt het onderscheid tussen teeltoppervlak, oppervlakte voor certificering en projectoppervlak heel onduidelijk.	De alinea "Welke bedrijfsruimte telt mee als projectoppervlak" is verwijderd, deze schepte inderdaad onduidelijkheid. Toelichting over het teeltoppervlak is aan het schema in de begrippenlijst toegevoegd, met een verwijzing naar het teeltoppervlak bij eisen 5.1 en 6.1.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
72.	Wouter Opgenoort, Hollands Tuinbouwadvies	Bijlage 2	Waarom is voor daglichtloze teeltcellen in Groen Label Kas project altijd toestemming nodig van het College van Deskundigen vereist? Is er een format om dergelijke toestemming te vragen. Kost dat veel tijd, aangezien de tijd vaak toch al erg kort is? Ik vind het beter als een CI of auditor of deskundige van klimaatcellen hierover beslist. dat gaat sneller, dan wachten op een college vergadering en tot de conclusie komen dat termijnen verlopen.	Het College vraagt dit, omdat het een jonge ontwikkeling is. Zodra eisen geformuleerd zijn, worden ze ingehaald door nieuwe ontwikkelingen in de praktijk. Door elk project op dit vlak aan het college voor te leggen, kan het met de nieuwste inzichten beoordeeld worden.
73.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 5	Omschrijving thermisch vermogen: ingaand gas of uitgaande warmte	Het Activiteitenbesluit meldt dat het gaat om het nominaal thermisch ingangsvermogen, dus het ingaande gas. De eisen van GLK zijn hierop gebaseerd.
74.	Coert Bregman, SGS	Bijlage 6	Deze sanctietermijn van 9 maanden, dit betekent dus een certificaat onder voorwaarden. Destijds is de kasontwerp verlengd naar 3 jaar om de certificaten onder voorwaarden niet meer te hebben. Voor oplossen van rookgasmetingen bij opvolgcontroles is dit wel praktisch.	Deze sanctietermijn is in de afgelopen 2 jaar soms nodig geweest, en wordt daarom gehandhaafd.
75.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 6	horizontale temperatuurmeting; in zomermaanden dus onnodig stoken beter ook hier bevoegdheid termijn naar 9 maanden.	De metingen behorend bij eis 2.9 zijn aan de sanctietermijn toegevoegd.
76.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 7	CO ₂ -rekenmodule: komt hiervan nog een aangepaste versie of blijft de verwijzing naar GLK 14?	Er komt een nieuwe versie, die ook geschikt is voor GLK.15. Omdat de eerste waterstof-projecten eraan komen, is ook waterstof als energiedrager aan de lijst toegevoegd.

Verslag publieke consultatie concept GLK.15

	Inbrenger	Betreft eis nr.	Inhoud	Reactie
77.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 7	houtstook al dan niet met stoomturbine. Wel in CO2 module als duurzame energie. hier niet benoemd. Wat gaat voor module of schema?	Het schema is altijd leidend. Het college besluit over de in de rekenmodule gehanteerde emissiecoëfficiënten en duurzaamheidswaarden. Als een technische installatie niet of onjuist beoordeeld is qua emissiecoëfficiënten en duurzaamheidsgehalte, kan bij het college altijd een (her)beoordeling worden aangevraagd met aanreiking van argumenten.
78.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 7	wat wordt er gedaan om het aantal deskundigen uit te breiden. Nu nog slechts 1 Joël. Gun hem het eeuwige leven.	De inzet van de SMK-energiedeskundige is niet meer verplicht voor specifieke situaties, maar zijn inzet wordt overgelaten aan de beoordeling van de CI. De CO ₂ -rekenmodule is in het afgelopen jaar aangepast en geschikter gemaakt om in diverse situaties toe te passen, waardoor de inzet van een energiedeskundige ook minder vereist zal worden. In 2022 zal worden bekeken hoe groot de vraag om de energiedeskundige zal zijn en of aanpassingen in de rol van energiedeskundige of in het aantal energiedeskundigen gewenst zijn.
79.	Joost Hooijman, Koenen en Co.	Bijlage 8	Stowa website gaat uit van west nederland. Geldt dit ook in oost Nederland waar de bodemgesteldheid anders is (meer zeer doorlatende zandgronden). Effect maas trekt water mee via grondstromen. Aub de eisen en de verschillen tussen de landsdelen goed uitwerken. Voorkomt onnodige vragen voor interpretatie aan het college. Stowa weet het namelijk niet.	Als STOWA het niet weet, is de kennis er niet. Locatieverschillen zijn een gegeven, zie ook antwoord bij nr. 3.